

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

TÉRKÉPÉSZETI MŰVEK GYŰJTEMÉNYE ISKOLAI ATLASZBAN – A PLÁGIUM MEGÁLLAPÍTHATÓSÁGÁNAK KÉRDÉSE

SZJSZT-14/10

A Csongrád Megyei Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. A felperes által per tárgyává tett kiadványokban (1/F/2., 1/F/3., 1/F/4) található térképek, jelkulcsok, illetve ezekhez szorosan kapcsolódó ábrák önálló, szerzői jogilag védett műnek tekinthetők-e, vagy sem?
2. A felperes által csatolt, a felperes és alperes kiadványai vonatkozó részének összehasonlítása után nyilatkozzanak, hogy megállapítható-e az, hogy az alperes atlaszaiban a felperes térképei, ábrái, jelkulcsai stb. átvételére került sor, illetőleg, hogy ezzel összefüggésben e részei az alperes kiadványainak az alperes önálló, egyedi műveinek, alkotásainak nem tekinthetők!

Az eljáró tanács szakértői véleménye

A térképészeti alkotás

Térkép

A térkép hagyományos értelemben a Föld felszínének meghatározott matematikai szabályok vagy mértani törvények szerint síkba vetített, méretarányosan kisebbitett, általánosított és sajátos grafikai jelrendszerrel bemutatott ábrázolása.¹

A dilemma

A szerzői mű „formába öntött gondolat”, a tudomány, az irodalom, a művészet alkotása, „egyéni-eredeti gondolatszövedék”.² [1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: Sztj.) 1. §-a]

¹ SZJSZT-35/07.

² Boytha György szakkifejezése.

A térképmű alapját képező valóság azonban olyan tényhelyzet, ami nyilvánvalóan nem részesülhet szerzői jogi oltalomban. Az Sztj. 1. § (5) bekezdésének helyes értelmezése szerint ugyanis a tények semmilyen körülmények között nem részesülnek szerzői jogi oltalomban (nem csak amikor sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgálnak).

Bármilyen igényes, tudományos intellektuális munka szükséges egy szellemi termék létrehozatalához, ha az a létrehozó személy(ek) alkotói szabadságát, „kreatív önkényét” nem engedi érvényre jutni, a szerzői jogi oltalomnak nem lehet helye.

Ezért merül fel kérdésként: a térképek milyen körülmények között érhetik el az alkotás szintjét?

Külföldi elmélet és joggyakorlat

1. A francia elmélet és joggyakorlat szerint ...

... a térképek esetében „a forma gyakorlati célja nehezebben egyeztethető össze az eredetiség szubjektív fogalmával”... „Mégis a műfaj keretei között maradva kell értékelni. Egy földrajzi térkép készítése is hagyhat helyet az önkényességnek/választásnak, ahogyan egy atomfizikai tárgyú tanulmányban is lehet helye a fantáziának.” Több francia jogesetről tudunk a térképészeti alkotások védelmének elismeréséről 1991–92-ből: Michelin közúti térkép, francia borok térképe stb. Előfordult az is, hogy a banalitásra hivatkozással megtagadták a szerzői jogi védelmet (1969–70-es jogesetek).³

2. Az osztrák elmélet és gyakorlat szerint

Az osztrák Legfelsőbb Bíróság a térképészeti alkotások védelemképességét többször elismerte, és viszonylag egyszerű kialakítások számára is védelmet adott. Az 1998-as „Osztrák középiskolai atlasz”-ügyben különösen a szín- és formaalakításban megjelenő, más atlaszoktól való megkülönböztethetőségre utalt. Másrészt viszont egy 1993-as ítélet részletes összehasonlító vizsgálat nélkül megtagadta a védelmet, mert csak ismert képjeleket és sablonos ábrázolási formákat alkalmaztak.

Védelmet az osztrák gyakorlat szerint mindig csak az adottságok eredeti ábrázolása élvez, ami különösen az általánosításban vagy kihagyásban, a színbeli ábrázolásban vagy a vonalvezetésben jut kifejezésre. Szimbólumok és képjelek is védelmet élvezhetnek, beleértve kiválasztásukat és kialakításukat is.⁴

3. A német elmélet és joggyakorlat szerint ...

... a térképészeti alkotás védelemképes, bár az alkotói tevékenység kifejtését korlátozzák a topográfiai adottságok. Ha egy térkép a földrajzi adatok ábrázolásán nem megy túl, nem

³ André Lucas, Henri-Jacques Lucas: *Traité de la propriété littéraire et artistique*. Litec, Paris, 1994, p. 127.

⁴ Michel M. Walter: *Österreichisches Urheberrecht*. Wien, 2008, Medien und Recht, p. 11. 686. lábuj.

védelemképes. Az alkotási szintre vonatkozó követelmény a térképalkotásoknál azonban csekély; nem lehet túl szigorú mértéket alkalmazni.⁵

Ismert ábrázolási módok használatakor is – azok kiválasztása és kombinálása által – az összképben adódhat alkotói teljesítmény, például a színezésben, a feliratozásban, bizonyos képjelek és szimbólumok alkalmazásában. „Pusztá elhagyások és nagyítások természetesen nem elegendők a jogi védelemhez.”⁶

A gyakorlati kommentár szerint a térképek „védelemképesek, ha az előzetes topográfiai adatokon túl alkotói elemeket tartalmaznak”. Ebben az értelemben tehát a térképészeti alkotás nem más, mint „a táj sajátosságainak egyedi módon való visszaadása”. A német joggyakorlat is több jogesetet ismer a védelemképesség elismeréséről.⁷

A térképmű oltalma a magyar szerzői jogban

A szerzői jogi törvény kifejezetten említi a „térképművet” az alkotások példálózó felsorolása között:

„Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

...

j) a térképmű és más térképészeti alkotás” [Sztj. 1. § (2) bek.].

Felmerül a kérdés: vajon a térkép csak grafikai kivitelezése miatt áll szerzői jogi védelem alatt? Hiszen a színösszeállítás, a vonalak és formák csoportosítása, a feliratok és egyéb tartalmak kompozíciója során egyértelműen olyan egyéni, eredeti megoldások kerülhetnek alkalmazásra, amelyek megalapozzák a szerzői jogi védelmet.

Az eljáró tanács álláspontja szerint nyilvánvaló, hogy az Sztj. nem pusztán grafikai alkotásként védi a térképművet, a példaként említés nem szűkítő értelmű. A térképmű ugyanis *összetett mű*, mint azt az SZJSZT-18/2009 sz. vélemény kifejti. A térképészeti alkotás létrehozatala során a *tudományos kutatás és alkotás* (l.: vetületválasztás, domborzatrajz, síkrajz, névrajz, jelkulcs, színkulcs, gyámrajz) szorosan összefügg a *grafikai tervezéssel és kivitelezéssel* (l. színek és formák megválasztása és alkalmazása).

A térképmű összetett jellegéből fakadóan ha egy térképkészítő egy másik térkép mögött fekvő tudományos munkát úgy vesz át, hogy új grafikai tervezéssel egészíti azt ki, azzal is megsérti a térképészeti mű szerzői jogait. Sőt, aligha képzelhető el olyan átvétel, amelynél ez vizuálisan ne lenne tetten érhető.

⁵ BGH GRUR 2005, 854/856.

⁶ Gerhard Schrickler: Urheberrecht. Kommentar, 3. kiadás, Verl. C.H. Beck, 2006, p. 138–139.

⁷ Arthur-Axel Wandtke, Winfried Bullinger: Praxiskommentar zum Urheberrecht. Verl. C.H. Beck, 2002, p. 35.

Összefoglalva

1. A térképmű önálló „műfaj”.
2. A térképműnek része a vetületválasztás, a domborzatrajz, a síkraajz, a névrajz, a jelkulcs, színekulcs, a gyámrajz is.
3. Ez érdemben meghatározza a grafikai eredményt is.
4. Tehát ahol lényeges grafikai megjelenésbeli azonosság van, ott megtörtént a tudományos alkotás elemeinek átvétele is. Ezen nem változtat az, hogy egy-két grafikai elem más az „új” műben.

A térképmű rokonjogi oltalma

Előző szerzői jogi törvényünk, az 1969. évi III. törvény ismerte a rokonjogi oltalom alatt álló térképek kategóriáját. Ez azon térképeknek biztosított – a szerzői joginál rövidebb és szűkebb tartalmú – oltalmat, amelyek nem érték el a szerzői alkotáshoz szükséges alkotói mértéket. Mivel az 1999. évi LXXVI. törvény alatt ilyen oltalom nem áll fenn, és a perbeli felhasználás e törvény hatálya alatt történt, a rokonjogi védelem kérdése részletesebb vizsgálatot nem érdemel. Bármilyen jogsértésre csak akkor kerülhetett sor, ha a szerzői jogi védelem szintjét eléri a mű.

Atlasz

Az atlasz meghatározott, egységes elvek alapján szerkesztett és rendezett térképek gyűjteménye, gyűjteményes műként szerzői joggal védett alkotás.

Az atlasz koncepcióját a főszerkesztő vagy a szerkesztőbizottság alakítja ki, és készíti el az atlasz makettjét, amely a benne szereplő térképek kiviteli terve, azaz a megjelenítendő térképek vizualizációs mintája. A makett alapján készítik el a térképeknél szerkesztőnek nevezett alkotók az egyes lapokat, azaz jelenítik meg a térképi szaktartalmat.

A makettkészítés jól dokumentált tevékenység, amely magában foglalja a vetületválasztást, a domborzatrajz, a síkraajz és a névrajz térképekre lebontott, jelkulcsban rögzített összeállítását, és a térkép gyámrajzának, valamint színekulcsának leírását.

Az atlasznál tehát az egyes térképek szintjéig lemenően az atlasz szerkesztőjének (szerkesztőbizottságának) a döntései uralkodnak. Eltérően tehát más gyűjteményes művektől (pl. versantológiák, daloskönyvek) az atlasz nem már kész művek válogatása, hanem egységes atlaszszerkesztési elvek mentén születnek az egyes térképek. Ez pedig a szerkesztő(ke)t az egyes térképművek tekintetében is társszerzővé teszi.

Az M. Kiadó és a C. Tankönyvkiadó atlaszainak összehasonlító vizsgálata

Ad 1.: Kiindulópontként meg kell erősíteni, hogy a C. Tankönyvkiadó valamennyi atlasza és azok egyes térképei szerzői jogi védelem alatt álló alkotások, mind a tudományos munka térkép részévé vált eredménye, mind a grafikai kivitelezés egyéni-eredeti jellege okán.

Ad 2.: Az M. Kiadó által kiadott atlaszok – a mellékelt részletes leírás szerint – több esetben szerzői jogot sértő módon másolták vagy dolgozták át a C. Tankönyvkiadó egyes térképeit.

A mellékelt részletes leírás során alkalmazott kijelentések rövid magyarázata:

Vizualizáció:

- „azonos színvilág”;
- „közelálló grafikai kép, amely a térképolvasó számára gyakorlatilag azonosnak tekinthető”;
- „a két jelkulcs egyértelmű és meghatározott mértékben hasonló (formai és színbeli hasonlóság)”;
- „tartalom vizualizációja megegyezik”;
- „tartalom vizualizációja egymásból levezethető módon hasonló”;
- „3D-s ábrázolásmód és színezés egyezik”.

A fenti esetekben a C. Tankönyvkiadó eredeti térképeinek képi megjelenítése olyan fokú átvétellel történt, amely a térképolvasó számára azonosságot jelent, az nem független alkotó munka eredménye. Ezek az esetek a térképek szerzői jogosultjának jogát sértik.

Tudományos alkotás:

- „makett egyezik”;
- „a térkép/melléktérkép átvétel”;
- „a tematika átvétel”;
- „a metszet átvétel”;
- „makett információtartalom megegyezik”;
- „makett információtartalom egymásból levezethető módon hasonló”;
- „melléktérképek tartalma egyezik”;
- „cím, méretarány, kivágat, kitörés egyezik”;
- „makett hasonló”.

A fenti esetekben a C. Tankönyvkiadó eredeti térképeinek elkészítéséhez használt, azok részévé vált tudományos munka olyan fokú átvétele történt, ami nem független alkotómunka eredménye. Ezek az esetek a térképek szerzői jogosultjának jogát sértik.

Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Tóth Péter Benjamin, a tanács előadó tagja
Dr. Győri Erzsébet, a tanács szavazó tagja

KÖNNYŰZENEI MŰVEKEN FENNÁLLÓ SZEMÉLYHEZ FŰZŐDŐ JOG, HANGFELVÉTELEK FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-17/10

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

A Szerzői Jogi Szakértő Testület feladata, hogy a peres iratok áttanulmányozása és a szükséges vizsgálatok elvégzése után adjon választ az alábbi kérdésekre.

1. Nyilatkozzon arról, hogy a „Jóska, gyere haza” és a „Ma este, drágám” című dal integritása sérült-e az alperes kiadásában megjelent „Nagy mulatós lemez 2008” albumon szereplő formájában – a dalok az alperes által sem vitatott újrhangszerelése és -felvétele folytán!
2. Nyilatkozzon arról, hogy a perbeli művekben szereplő gitárszólók, illetve gitárbetétek kerültek-e átvételre az alperes által kiadott lemez számaiban, vagy sem!

A megkereséshez csatolt mellékletek

A megkereső a megkereséshez csatolta az ügy aktáját, amely tartalmazza a felek eddigi peres előadása mellett a

- „Jóska, gyere haza” c. mű hangfelvételét a felperes kiadásában a „Kaczor 13.” c. kiadványon és az alperes kiadásában a „Nagy mulatós lemez 2008” c. kiadványon és a
- „Ma este, drágám” c. mű hangfelvételét a felperes kiadásában a „Kaczor 16.” c. kiadványon és az alperes kiadásában a „Nagy mulatós lemez 2008” c. kiadványon.

Tényállás és előzetes megállapítások

A megkereső bíróság megkeresésében az eljárás tényállását röviden vázolta. Az eljáró tanács megállapítja, hogy szakvéleményének kialakításához ez elegendő, és a szakvélemény teljessége érdekében ezt az eljárás irataiból csak annyiban kell kiegészíteni, hogy a felperes 2009. május 4-én kelt keresetlevelében, bár nem a vonatkozó törvényi rendelkezés pontos megjelölésével, de mindkét mű „átdolgozásának” megvalósulására is hivatkozik, valamint megjelöli, hogy álláspontja szerint az alperes magatartása „szerzői, előadói és kiadói jogait egyaránt sérti”. Az eljáró tanács ezért szakvéleményében az átdolgozás szerzői jogi kérdésre, valamint az összefüggő szomszédos jogi kérdésekre is kitér.

Az eljáró tanács a per irataiból szükségesnek tartja kiemelni azt, hogy a felperes az alábbiakban látja személyhez fűződő jogainak megsértését.

– „A 'Jóska, gyere haza' című dal az alperes a szerző engedélye nélkül átdolgozta, ezáltal az elveszítette eredeti népies jellegét, a szerző szándékától eltérő, meg nem engedhető hangzásúvá tette a dalt.” (2009. május 4-én kelt keresetlevél, 2. oldal)

– „A 'Ma este, drágám' című dal esetében az alperes a digitális technika eszközeivel élt, az eredeti művet – szintén engedély nélkül – megvágva, megszűrve (vocal cut) használták fel. Ez azt jelenti, hogy az alperes nemcsak jogellenesen használta fel a dal zenei anyagát, hanem azt szintén jogellenesen át is dolgozta, felhasználva a szerző zenei anyagának részeit.” (2009. május 4-én kelt keresetlevél, 2. oldal)

– „álláspontunk szerint az áthangszerelés átdolgozásnak minősül, a 'Jóska, gyere haza' című szám esetében a népi számok eredeti népies hangzása szűnt meg az eredeti számban igénybe vett asszonykórus mellőzése miatt.” (5. sz. jegyzőkönyv, 3. oldal)

Ezt meghaladóan az eljáró tanács véleményének kialakításához kizárólag az iratokhoz csatolt hangfelvételek voltak szükségesek.

Az eljáró tanács szakvéleménye

1. Az alkalmazandó jogszabályi rendelkezések

Előzetesen rögzíteni kell, hogy mely jogszabályi rendelkezések alkalmazása szükséges a szerzői jogi szakkérdések megválaszolásához, és az egyes jogi hivatkozásokkal kapcsolatosan mely tények vizsgálata szükséges az eljáró tanács állásfoglalásához:

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szakaszainak sorrendjében haladva:

„A mű egységének védelme

13. § A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”

E tekintetben vizsgálni szükséges, hogy megtörtént-e az

- eredeti szerzői művek, azaz a zeneművek eltorzítása vagy megcsonkítása, vagy
- más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes lenne.

„Az átdolgozás joga

29. § A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”

E tekintetben vizsgálni szükséges, hogy az eredeti szerzői műveket, azaz a zeneműveket olyan módon megváltoztatták-e, hogy az a mű megformáltságát érintve az eredeti műből származó más, átdolgozott zeneművet hozott-e létre.

(Az eljáró tanács e helyt megjegyzi, hogy a zeneművek többszörözésében és terjesztésében megnyilvánuló felhasználásával szakvéleményében nem foglalkozik, mert a felperes esetleges ilyen hivatkozását az eljáró bíróság az Sztj. 19. §-ára is tekintettel tudja elbírálni.)

„Az előadóművészek védelme

73. § (1) *Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, az előadóművész hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy*

...

c) rögzített előadását többszörözzék;

d) rögzített előadását terjesszék;

...

A hangfelvételek előállítóinak védelme

76. § (1) *Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a hangfelvétel előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a hangfelvételt*

a) többszörözzék;

b) terjesszék; ...”

E tekintetben vizsgálni szükséges, hogy a felperes által kiadott hangfelvételeket vagy azok részletét az alperes saját kiadványán többszörözte-e.

A fenti jogszabályhelyekre tekintettel az eljáró tanács az alábbiak szerint válaszolja meg a kérdéseket.

2. Szerzői jogok az Sztj. 13. és 29. §-a szerint

2.1. *A „Jóska, gyere haza” (szerző: K. F.) című zenemű, amely hangfelvétel formájában a Kaczor 13 albumon a 10. tracken (3’32”) és a Nagy mulatók lemezen az 5. tracken (3’24”) található*

Az eljáró tanács a két hangfelvétel összevetésével megállapította, hogy az eredeti „Jóska, gyere haza” című zenemű alperes általi rögzítése az eredeti mű lényegét nem érinti, azt nem változtatja meg, hanem csak a mű új előadásának minősül. Az alperes által rögzített előadás hűen adja vissza a zenemű dallamát, harmóniáit, szövegét és lüktetését.

A felperes hivatkozik arra, hogy művét jellegzetes „kontra és ingabasszus” kísérettel rögzítette, amely annak sajátosságát adja, valamint abban asszonykórus szerepel, amely szintén a mű lényegi hangulatát teremti meg. Az eljáró tanács azonban ezzel szemben a mű felperes általi felvétele alapján megállapította, hogy ez a kíséret, illetve a meghatározott előadó általi előadás nem képezi a zeneművet mint szerzői alkotást, azaz nem ez az egyéni, eredeti jellegű, a mű szerzői jogi védelmét megalapozó szerzői lelemény. A kíséret, illetve a meghatáro-

zott előadó a mű előadásának, vagyis az azt interpretáló előadóművészi teljesítménynek a része. Az előadásmóddal szemben a mű szerzői jogi védelmét megalapozó megformáltságát a korábban említett dallam-, harmónia-, szöveg-, ritmuselemek egyéni eredeti jellege adja, azaz ezek alkotják a szerzői jogi védelmet élvező zeneművet. A kíséret módja és az előadó(k) hangja és előadásmódja szerzői műként nem élvez védelmet, azaz a mű mások általi előadása ezeknek utánzásával vagy elhagyásával egyaránt megtörténhet, és ehhez a szerző engedélyét nem kell kikérni. A zeneművek esetében a zenemű mint alkotás érintetlenül hagyása mellett a zenemű „élete” során kifejezetten jellemző a többféle hangszereléssel, előadóművészi felfogással történő interpretáció. Ameddig ez a fent említettek szerint a mű dallamát, harmóniáit, szövegét, ritmusát nem érinti, nem beszélhetünk sem a mű átdolgozásáról, sem egyéb megváltoztatásáról. Az áthangszerelés (pl. a harmonikával előadott részek szintetizátorral történő előadása), illetve a mű első nyilvánosságra kerülésétől eltérő előadásmód, függetlenül az előadó(k) személyétől, azaz, hogy nő vagy férfi, szólista vagy kórus adta elő először a művet, önmagában sem a zeneszerző átdolgozáshoz fűződő vagyoni jogát, sem a mű integritásához fűződő, személyhez fűződő jogát nem érinti. Tehát bármilyen hangszerrel/hangszer-összeállítással, bármilyen énekessel/énekegyüttessel előadható, rögzíthető a mű, amennyiben az a mű szerzői jog által védett lényegét nem érinti.

A fentiekén túlmenően az Szjt. 13. §-a szerinti, a mű egységét védő, személyhez fűződő jog tekintetében a megkeresésben feltett kérdés megválaszolásához szükséges volt annak a vizsgálata is, hogy a személyhez fűződő jog sérelme esetlegesen megvalósul-e a mű olyan méltatlan kontextusba helyezés folytán előálló megcsorbításával, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes lenne.

Ennek keretében az eljáró tanács azt vizsgálta, hogy a zenemű alperes általi felvétele el- lentmond-e az eredeti mű szellemiségének, azt esetlegesen olyan környezetbe helyezi-e, amely bármely tekintetben, a szerző személyére sérelmes módon módosítja alkotói elképzeléseit (tehát nem teszi-e pl. idézőjelbe, nem használja-e fel olyan környezetben, amivel nem kívánt asszociációkat kelt).

Az eljáró tanács válasza erre a kérdésre is nemleges, azaz nem talált olyan körülményt, amely a személyhez fűződő jog sérelmét a mű nem megfelelő kontextusba helyezésével megalapozná. Ezt a megállapítást a következő körülmények támasztják alá.

Mindkét kiadvány ún. mulatós CD, az alperesi kiadvány minősége, borítója és egyéb megjelenése, valamint az azon szereplő, népszerű „mulatós” zeneművek nem teremtenek méltatlan, a felperes szerzői értékelését sértő környezetet a felperes szerzeménye számára. Ugyanezt vizsgálta az eljáró tanács a zenemű alperes által felvett hangfelvételének előadásmódja kapcsán, és szintén arra a megállapításra jutott, hogy az alperes által rögzített előadásmód nem csorbítja meg a mű eredeti mondanivalóját, szellemiségét, azaz a másképp történő előadás ez esetben a személyhez fűződő jog sérelmét nem jelentheti.

Az eljáró tanács tehát megállapítja, hogy a „Jóska, gyere haza” című műnek az alperes általi felvétele nem minősül az eredeti zenemű átdolgozásának (Szjt. 29. §), nem változtatja

vagy csorbítja meg a művet semmilyen, a szerzői személyhez fűződő jogok szempontjából értékelhető formában.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy amellett, hogy jogi szempontból ez a helyes álláspont, a zenei szakma is eszerint működik; az áthangszerelés, az eltérő előadásmód stílusok között is nemcsak megengedhető, hanem elfogadott. A tánczenei kompozíciók esetében rendkívül ritka, hogy – hasonlóan a komolyzenéhez – a műből kiadásra kerülne a teljes hangszereles, partitúra. Ám még ilyen esetben sem (így megjelenő komolyzenei művek esetén sem) lehetne csupán a hangszer-összeállítás megváltoztatását a szerzői mű lényegét érintő változtatásnak tekinteni. Több évszázados tapasztalat a művek más-más hangszereken való előadása, ezt a szerzők, akik műveik elhangzásában, elterjedésében, népszerűsítésében érdekeltek sem kifogásolják.

2.2. *A „Ma este, drágám” (szerző K. F.) zenemű, amely hangfelvétel formájában a Kaczor 16 albumon az 1. tracken (3’26”) és a Nagy mulatós lemezen a 9. tracken (3’30”) található*

Az eljáró tanács a hangfelvételek összevetésével e mű tekintetében azt állapította meg, hogy az alperes által kiadott felvétel a felperes kiadványán szereplő felvételhez nagymértékben hasonlító előadásmódra törekedett. Ebben az esetben tehát még a mű lényegét nem érintő, áthangszerelésben, más előadói felfogásban vagy megoldásokban megnyilvánuló különbségek sem fedezhetőek fel a felvételek között. Ennek fényében – a „Jóska, gyere haza” című művel kapcsolatos fenti indoklással egyezően – a „Ma este, drágám” című mű esetén az eljáró tanács megállapította, hogy az alperes által kiadott felvétel sem a mű Sztj. 29. §-a szerinti átdolgozását, sem az Sztj. 13. §-a szerinti, személyhez fűződő jog sérelmét nem valósítja meg.

3. *Szomszédos jogok az Sztj. 73. és 76. §-a szerint*

Az eljáró tanács a szomszédos (hangfelvétel-előállítói és előadóművészi) jogok kérdésével kapcsolatosan szükségesnek tartja általában hangsúlyozni, hogy e jogok a hangfelvétel-előállítói és az abban foglalt előadóművészi szomszédos jogi teljesítményeken állnak fenn, azaz e jogok megsértése akkor valósul meg, ha egy hangfelvételt vagy annak részletét a hangfelvétel-előállító vagy előadóművész engedélye nélkül vesznek át, többszöröznek, illetve terjesztenek. A jelen esetben tehát azt kell vizsgálni, hogy a felperes kiadványain szereplő hangfelvételek bármely része, részlete az alperes kiadványán szerepel-e, mert csak ebben az esetben állapítható meg a felperes hangfelvételének engedély nélküli felhasználása.

Az eljáró tanács a peres iratok vizsgálata alapján azt is kiemeli, hogy a felek látszólag egyetértenek abban, hogy a „Jóska, gyere haza” című mű alperes által kiadott hangfelvétele a felperes kiadványán szereplő hangfelvételtől olyan mértékben eltér, hogy a felperes saját hangfelvételének felhasználását ezzel kapcsolatban nem is feltételezi.

A felperes ezzel szemben a „Ma este, drágám” című mű alperes által kiadott hangfelvétele kapcsán arra hivatkozik, hogy egyes szólamok az általa kiadott hangfelvételtől származnak.

Az eljáró tanács ezzel kapcsolatban a felperesi és alperesi hangfelvételek összevetésével megállapította, hogy kétséget kizáró módon ebben a kérdésben a hangfelvételek érzékszervi vizsgálatával nem lehet állást foglalni, hanem a felvételek digitális, hangmérnök által történő összehasonlítása szükséges. E szakkérdés tehát technikai jellegű, amelyre hangmérnök szakértő kirendelését kell az eljárásban mérlegelni.

Az eljáró tanács szerzői jogi és zenei szakértelme alapján e kérdésben azonban fontosnak tartja kifejteni, hogy a kifogásolt szólamok reprodukálásához gyakorlott zenésznek néhány percre van csupán szüksége a jelen esetben kérdéses „Ma este, drágám” című zenemű felperesi felvételével azonos szintű előadásához. Ezzel elektronikailag kifogástalan anyaghoz juthat egy kiadó, míg ellenben az eredetiből való elektronikus átvételhez bonyolult és hosszadalmas eljárásra van szükség, és a végeredmény sem tud olyan kifogástalan anyagot szolgáltatni, mint az újbóli felvétel. Két egyszerű szólamról van szó, melyek zenei szintje azonos az alperesi felvétel többi szólamának szintjével, ezért aki azokat előadta, kétséget kizáróan alkalmas ennek a két szólamnak a könnyed megszólaltatására is.

Az eljáró tanács tehát érzékszervi vizsgálattal kizárni nem tudja, hogy átvétel történt, azonban nem tartja életszerűnek, hogy az alacsony előállítási költségre törekvő alperes sokszoros energiát fektessen valamibe, amit az általa felkért előadó könnyűszerrel eljátszhat, ráadásul olyan esetben, amikor az elektronikus átvétel rosszabb technikai minőséget jelentene, illetve jogosítási problémákhoz is vezet.

Összefoglalva a fentieket az eljáró tanács a feltett kérdéseket az alábbiak szerint válaszolja meg.

Ad 1. Az eljáró tanács megállapítja, hogy a „Jóska, gyere haza” és a „Ma este, drágám” című zeneművek alperes általi újrafelvételével sem a felperes Szjt. 29. §-a szerinti, a művek átdolgozásához fűződő szerzői vagyoni joga, sem az Szjt. 13. §-a szerinti, a művek egységét védő, személyhez fűződő joga nem sérült.

Ad 2. A felperes és az alperes által kiadott hangfelvételek érzékszervi összehasonlításával ez a kérdés nem válaszolható meg, kétséget kizáró válasz csak a hangfelvételek technikai (digitális) vizsgálata útján kapható. Mivel az eljáró tanács szakértelme erre nem terjed ki, a kérdésben – a pergazdaságossági szempontok mérlegelése alapján – hangmérnök szakértő kirendelése lehet szükséges.

Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke
Dr. Kabai Eszter, a tanács előadó tagja
Wolf Péter, a tanács szavazó tagja

ZENEMŰ INTEGRITÁSÁHOZ FÜZÖTT JOG SÉRELME

SZJSZT-18/10

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdés

A „Mást mond a szíved, mást a szád” című dal integritása sérült-e az alperes kiadásában megjelent „Mindent a szerelemért” albumon szereplő formájában, a dal újrhangszerelésének és felvételének perbeli módja bármilyen módon sérti-e a felperes szerzői jogait?

Az eljáró tanács véleménye

A vonatkozó jogszabályi környezet

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.)

- 13. §-a alapján a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.
- 18. §-a alapján a szerző kizárólagos (vagyon) joga, hogy a művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon.
- 19. §-a értelmében a zeneszerzők és a szövegírók a már nyilvánosságra hozott, nem színpadi (értsd: nem dramatikus) zeneműveknek és zeneszövegeknek hangfelvételen való újabb többszörözésére és példányonkénti terjesztésére vonatkozó jogukat csak közös jogkezelő szervezetük útján érvényesíthetik. Az átdolgozási jogra és e jog gyakorlására ez a rendelkezés nem alkalmazható.
- 29. §-a alapján a szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon.

A művek megváltoztatásának jogi megítélése

Átdolgozás

A szerzői jog egyik alapelve, hogy minden egyes felhasználás külön ítélandó meg. Ha például egy mű megváltoztatott formában többszörözésre kerül, az Sztj. 18. §-a szerinti többszörözés mindenképpen megvalósul. Emellett külön kérdés, hogy az Sztj. 29. §-a szerinti átdolgozásra is sor kerül-e. Bár főszabályként mindkét felhasználás engedélyköteles, ennek a kétszeres megítélésnek több szempontból is lehet jelentősége:

- előfordulhat, hogy az egyik felhasználásra a törvény kivételt biztosít az engedélyezési jog alól, a másokra viszont nem;
- elképzelhető, hogy az egyik felhasználásra a jogosult és/vagy a jogalkotó szándéka szerint egyszerűsített jogszerezési megoldás (közös jogkezelés) működik, a másik viszont egyedi engedélyt igényel.

A nem dramatikus, már nyilvánosságra hozott zeneművek hangfelvételen való többszörözése és terjesztése (összefoglaló néven: kiadása) ez utóbbi körbe tartozik. A többszörözésre a szerzők megbízása, az Sztj. 19. §-a és az Oktatási és Kulturális Miniszter bejegyzése alapján az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület ad engedélyt. Ebben az esetben nincs szükség arra, hogy a felvételen szereplő művek szerzőit a felhasználó egyenként megkeresse, és velük egyenként megállapodjon a felhasználás feltételeiben.

Ha azonban a pusztán többszörözést kiegészítően átdolgozásra is sor kerül, az a szerzői jogosult külön engedélyt igényli. Erre maga az Sztj. 19. § (2) bekezdése is külön, kifejezetten felhívja a figyelmet: *„Az átdolgozási jogra és e jog gyakorlására az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés nem alkalmazható.”*

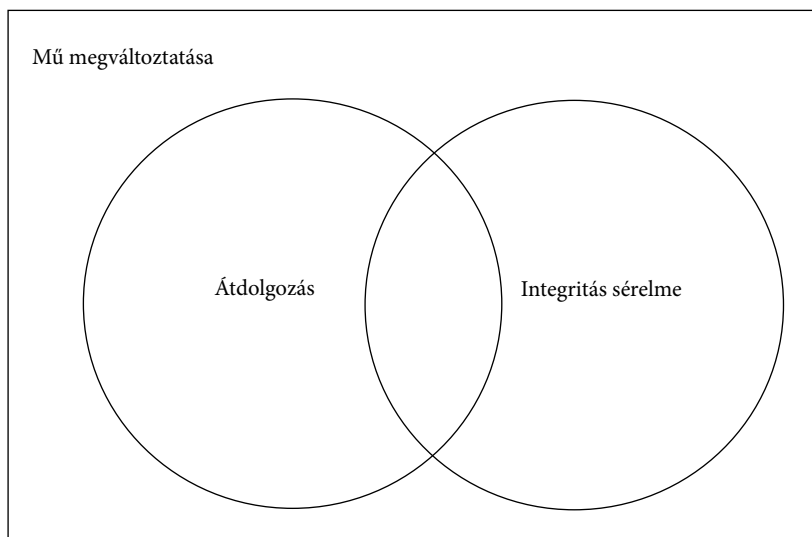
Átdolgozásról akkor beszélhetünk, ha a mű megváltoztatása olyan egyéni-eredeti, alkotó módon történik, hogy az eredeti műre épülve új mű születik. Ez egyértelműen következik az Sztj. 29. §-ának megszővegezéséből: *„Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”* „Más mű” pedig csak akkor jöhet létre, ha annak létrehozatala egyéni-eredeti jellegű alkotótevékenység eredménye. Ez az Sztj. 1. § (3) bekezdéséből válik nyilvánvalóvá: *„A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.”*

A mű integritásának sérelme

Szintén a szerzői jog alapvének tekinthető, hogy a vagyoni jogok maradéktalan betartása nem mentesíti a felhasználót a szerző személyhez fűződő jogainak tiszteletben tartása alól. Az Sztj. 13. §-a a műbe való meglehetősen durva beavatkozásokra vonatkozóan tartalmaz szabályozást. A magyar szerzői jog legismertebb kommentárjának (A szerzői jogi törvény magyarázata, szerk.: Gyertyánfy Péter, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006, 89.p.) meghatározását és a korábbi szakértői gyakorlatot (pl. SZJSZT-30/2003, SZJSZT-20/2005) követve a mű „torzítása” alatt a mű lényeges vonást érintő megváltoztatását, „megcsonkítása” alatt a mű lényeges vonását érintő elhagyásokat értjük. A műbe való más beavatkozásokat abban az esetben tartja személyhez fűződő jogot sértőnek a törvény, ha azok a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmesek.

Összefoglalva

Ha halmazokkal kívánjuk megjeleníteni a fentieket, az alábbi ábrát rajzolhatjuk:

A művek megváltoztatása – mint alaphalmaz – a mű bármilyen, legkisebb megváltoztatását jelentheti. Ezen változtatások jelentős része önmagában nem bír jogi relevanciával – csak azok a módosítások, amelyek az „átdolgozás” vagy az „integritás sérelme” halmaznak részét képezik.

A megváltoztatások egy része (a halmazok metszetében) úgy minősül átdolgozásnak (Szjt. 29. §), hogy egyúttal az integritás sérelmét (Szjt. 13. §) is megvalósítja. Más esetekben átdolgozásról van ugyan szó, de nem sérül a mű integritása – vagy éppen fordítva: a beavatkozás személyhez fűződő jogot sért, de az átdolgozás megállapításához szükséges alkotótevékenységről nincs szó. És végül gyakran találkozunk olyan változtatásokkal, amelyek nem minősülnek átdolgozásnak, és az integritás sérelmét sem valósítják meg.

Hangszerelés és átdolgozás a populáris könnyűzenében

A zeneművek előadásai szükségszerűen eltérnek egymástól, ahogy az előadó személyisége, stílusa megjelenik a mű eljátszása, eléneklése során. A komolyzenénél is természetes, hogy előadásoként eltérő tempóban, „felfogásban” játsszák a műveket, de a populáris könnyűzene területén az előadásmód szabadsága hagyományosan még nagyobb mértékben érvényesül.

Ezen a területen ezért elterjedt kifejezéssel szokás megkülönböztetni az „átdolgozásokat” a „hangszerelésektől”, amely utóbbiak szerzői jogi relevanciával nem bírnak. Ez a zenei köznyelvben elterjedt fogalom természetesen leegyszerűsítő, mert a hangszerelésben álló változtatás is elérheti azt a kreatív, egyéni-eredeti szintet, ahol az eredeti műre épülve új mű születik, és így jogi értelemben átdolgozásnak nevezhető.

Pontosabb kifejezés a zenészek „köteles hangszerelési tudása”, ami a zenei zsargonban szintén ismert kifejezés. Ez a kifejezés azt kívánja körülírni, hogy a zenésztől – mint előadóművésztől – elvárható, hogy a zenemű olyan kisebb hangszerelési átalakítását, ami a mű egészéhez nem jelent zeneszerzői, alkotói hozzájárulást, elvégezze, és így az előadó személyére, az adott alkalomra és hangszerkiosztásra, az aktuális korstílusra kissé átalakítva adja elő azt.

A „Mást mond a szíved, mást a szád” c. zenemű 1986-os és 2003-as, hangfelvételen rögzített előadásának összevetése

Az Sz. L. és B. I. által írt „Mást mond a szíved, mást a szád” c. populáris könnyűzenei dalt B. P. énekelőadásával 1986-ban és 2003-ban rögzítették hangfelvételen. A két verzió a következő pontokon tér el egymástól:

- a tempó kis mértékben;
- a nyolc ütemből álló instrumentális bevezető eltérő dallama;
- kisebb hangszerelési változtatások;
- a szöveg egy sorának értelmet nem érintő megváltoztatása;
- a versszakok harmóniamenetére készült instrumentális szólórész lerövidítése a struktúra megváltoztatása nélkül (a versszak énekelt szövege váltja fel az instrumentális szólót az egység második felében);
- a nyolc ütemből álló instrumentális lezárás elhagyása, helyette a refrén ismétlése (és elhalkulása).

Minden egyéb érdemi alkotóelem változatlan maradt, például:

- a teljes dallamvezetés;
- a harmóniamenet;
- a dalszöveg (a fenti kisebb kivétellel);
- a dal struktúrája (a fenti kisebb kivétellel);
- a stílus, hangulat, mondanivaló.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a szóban forgó esetben nem történt meg a szerző személyhez fűződő jogának megsértése, és átdolgozásról sem beszélhetünk. A zeneszerző és a szövegíró többszöröségi jogi engedélyének megszerzése az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület részére történő jogdíjfizetéssel megtörtént. Ezért álláspontunk szerint a szerzői jog megsértése nem állapítható meg.

Személyhez fűződő jog

- A torzítás fogalmilag azokat a durva változtatásokat jelenti, amelyek a művet a hallgató, néző, általában az érzékelő számára alapvetően – azaz az átlagos fogyasztó számára is nyilvánvalóan – sértő módon megváltoztatják. Ilyen változás a műben nem történt.

- A csonkításról – mint a mű struktúráját drasztikusan érintő elhagyásról – egyetlen szempont miatt szükséges szólni: a dal lezárásának megváltoztatása miatt. Ez a módosítás azért nem minősül „csonkításnak”, mert a dal egészét érdemben nem változtatja meg, a populáris könnyűzenében rendszeresen használt megoldás, amit egy-egy dal különböző hangfelvételei, valamint koncerten játszott verziói között igen gyakran használnak. Egy ilyen evidens változtatás nem foglalható a csonkítás fogalma alá, az ennél jóval súlyosabb strukturális elhagyások esetén alkalmazható csak.
- Más olyan megváltoztatás vagy megcsorbítás, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes lenne, szintén nem valósult meg. A becsület sérelme fogalmilag fel sem merül, a hírnév sérelme pedig több okból nem valósul meg:
  - mivel a könnyűzenében az eltérő előadásmód megszokott, sem a közönség, sem a professzionális zenei szereplők nem feltételezik, hogy a szerző maga végezte volna a változtatásokat – így azok esetleges színvonalbeli különbségét sem írnák a szerző rovására;
  - ráadásul a két hangfelvétel az átlagos zenefogyasztó és a professzionális zenei szereplő számára egyaránt azonos minőséget, azonos élményt jelent.

Átdolgozási jog

Átdolgozásról azért nincs szó a perbeli esetben, mert a megváltoztatások nem érik el azt az egyéni-eredeti jelleget, amely miatt azok a mű egészéhez való alkotó hozzájárulásnak lennének tekinthetők.

- A tempó változása a dal koncepcióját nem érinti, az egyes előadások között a könnyű- és a komolyzene területén egyaránt tapasztalunk ennél jelentősebb különbségeket is a mindennapokban.
- A dalszövegben történt egyetlen módosítás („... ahhoz, hogy számíthassak Rád ...” helyett: „... ahhoz, hogy bízzak Benned már ...”) a mondanivalót egyáltalán nem érinti, a prózodiában és a dallamvezetésben sem hoz érzékelhető változást.
- A hangszerelési változtatások a mű egészéhez nem jelentenek alkotó hozzájárulást.
- A legnagyobb változtatás a nyolcüttemű instrumentális bevezető rész dallamának megváltoztatása. Itt az új dallam miatt az eljáró tanácsnak alaposabban meg kellett vizsgálnia az átdolgozási jog esetleges sérelmét. A vizsgálatnál az eljáró tanács azt vette alapul, hogy a bevezető rész mennyiben érinti a dal egészének összbenyomását, és mennyire szervesen kapcsolódik ahhoz. Álláspontunk szerint a bevezető rész mind az eredeti, mind az átdolgozott verzióban idegen a dal egészétől, nem kapcsolódik szervesen a mű többi részéhez, a dal egészére való befolyása emiatt is csekély. Ezért a bevezető rész ilyen mértékű átalakítása nem jelenti a mű egészének átdolgozását.

Többszörözési jog

Az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület tájékoztatása szerint a kiadvány tekintetében az Sztj. 19. §-a szerinti jogdíj megfizetése és az adatszolgáltatás megtörtént, ez alapján a felhasználási engedélyt a többszörözésre és terjesztésre a kiadó megkapta, a jogdíjak felosztásra és kifizetésre kerültek.

Összefoglalva

Mivel személyhez fűződő jogot sértő változtatásról nincs szó, és átdolgozás sem történt, a kiadás az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesületnek történő jogdíjfizetéssel jogszerűen történt meg. Szakmai etikai szemmel illendő lett volna tájékoztatni az eredeti szerzőt a dalszöveg és a dallam kisebb megváltoztatásáról, de ehhez nem volt szükség engedélyre.

Dr. Musinger Ágnes, a tanács elnöke

Dr. Tóth Péter Benjamin, a tanács előadó tagja

Hollós Máté, a tanács szavazó tagja

* * *

CÍM SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-22/10

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Megállapítható-e, hogy a Csiribiri csiribiri/zabszalma/négy csillag közt alszom ma ...” Weöres Sándor-vers címe, illetve egyik címváltozata a „csiribiri” kifejezés?

2. Tekinthes-e a *Csiribiri* verscím Weöres Sándor címadásának, továbbá megilletik-e a vers címének szerzői jogai?

3. A *Csiribiri* verscímre kiterjed-e az Sztj. 1. §, a 4. § (1) bekezdése, illetve a 19. § (2) bekezdése szerinti szerzői jogi védelem?

4. Kiterjedt-e a felhasználási szerződésben foglalt megállapodás arra, hogy a *Csiribiri* verscímet a felhasználó a filmkoncert (audiovizuális mű) címeként a különböző adathordozókon használja?

5. A címhasználat engedélyezése esetén igényt tarthatott volna a szerző jogutódja jogdíjra?

6. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szükségesnek látott észrevételei.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Előzetes megjegyzések

1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor a megkereső által rendelkezésre bocsátott adatok, iratok alapján hozta meg szakvéleményét.

Ezek az iratok a következők:

- megkeresés (2010. szeptember 15., 3. o.).
- a megkereséshez csatolt, a megkeresés 3. oldalán felsorolt iratok.

A szakvélemény e felsorolásban használt azonosítókkal hivatkozik a csatolt iratokra.

2. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 101. § (3) bekezdése alapján a testület felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben. A kormányrendelet 1. § (3) bekezdése szerint a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek számít az Szt.-ben szabályozott vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés. Ez a jelen megkeresésre nézve azt jelenti, hogy a testületnek nincs szakmai hozzáértése és felhatalmazása arra, hogy az 1. kérdés és a 2. kérdés első felére adandó válasz esetében tudományos véleményt nyilvánítson. Ez irodalomtörténeti/irodalomkritikai szakkérdés. Ugyanakkor az e kérdésekre adandó, forrásokkal alátámasztott válaszokat az eljáró tanács a tényállás részének tekinti, és az így rögzített tényállás alapján alakította ki megállapításait. E módszer alkalmazása nélkül nem lehetne a megkeresésre szakvéleményt készíteni.

A szakvélemény alapjául elfogadott tényállás

Az eljáró tanács az alábbi tényállást tekintette a vélemény alapjának. Weöres Sándor eredetileg Varázsének című verse megzenésített változatának koncertelőadását (előadóművész: H. J.) a szerző jogutódja engedélyével a felhasználó ún. koncertfilm-hordozón (DVD) kiadta. A felhasználási szerződés nem tartalmaz rendelkezést arról, hogy mi lesz a hordozó végleges címe, csupán ún. munkacímet jelöl meg. A hordozó végül „Csiribiri” címmel jelent meg. A megkereső álláspontja szerint a „Csiribi”, amely eredetileg a Varázsének című (a Bartók suite versciklusban) vers első sorának része, a szerző által is használt sajátos cím. Ál-

laspontját megbízott szakértő álláspontjával, illetve szakirodalmi hivatkozással támasztotta alá. A csatolt levelezés szerint a felhasználó előbb vitatta a megkereső álláspontját, majd a felek megállapodásra jutottak. A cím felhasználása fejében a felhasználó a felhasználási szerződésben meghatározott tiszteletpéldányokon felüli példányok átadását vállalta (2009. december 3. és 2010. január 15. közötti levélváltás). Utóbb a megkereső – a hordozó eredetileg vártnál jelentősebb forgalmára tekintettel, hivatkozva a megállapodás alapját képező jogutódi nyilatkozat félreértésére – díjat követelt a cím felhasználása fejében (2010. február 20-i levél). E kérdésben a felek álláspontja megmerevedett, a felhasználó legutóbbi levelében vitatta a „csiribiri” szó szerzői jogi címvédelmét is, és a szerzői jogutód igényét nem ismerte el.

Arra is célzott, hogy a „csiribiri” szó (kereskedelmi név) használatára engedélyt kaphat az ilyen vezérszavú cégnévvel rendelkező gazdasági társaságtól is.

Az eljáró tanács a tényálláshoz tartozó ténynek tekinti, hogy a „csiribiri” ikerszó Weöres Sándor eredetileg Varázsének címen (a Bartók suite ciklusban) közzétett versének a címe. Ezt alátámasztja a megkereséshez csatolt, dr. S. Á. irodalomtörténész által adott vélemény (Bp. 2010. VI. 18.), továbbá F. I.: Gyermekversek muzsikája. Weöres Sándor költemények a gyermekkori irodalomban című művében található felsorolás is.⁸

A források szerint a szerző hozzájárulásával a vita tárgyát képező címmel jelent meg a kérdéses vers a Bóbita és a Ha a világ rigó lenne című kötetben. Ezt a tényt a felhasználó sem cáfolta, csupán azt állítja, hogy a kiadók adták ezt a címet a versnek.

A szerzői mű címének szerzői jogi védelme

A szerzői mű címét – versenytársak közötti viszonyban, jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén – a versenyjog is védi (jellegbitorlás, Tptv. 6. §). E védelem a jelen szakvélemény tárgyán kívül esik, és a jelen tényállásra nem is irányadó.

Gyakran előfordul, hogy a vers (mű) első sora vagy első sorának részlete a mű eredeti címénél ismertebb címévé válik, és ez a minőség független attól, hogy a szerző maga döntött-e úgy, hogy a műrészletet címmé alakítja. Ha a címmé vált műrészlet megfelel a jogi védelemhez szükséges, alábbiakban tárgyalt sajátos (egyéni-eredeti jelleg címre alkalmazott válfaja) jellegnek, az ilyen címet a szerzői jog védi. A BH1986. 14 sz. esetben, a „Szomorú vasárnap” a szöveges zenemű szövegrészének volt a címe, s lett a közös mű (szöveges zenemű) igen széles körben ismert címévé. Másik közismert példa a Nemzeti dal, amelynek elterjedt címe „Talpra magyar”.

⁸ http://www.nyf.hu/vpkocsi/letoltheto_dokumentumok/2008_nyar/050-068.pdf, valamint Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2010. p. 14. *Ferenccziné Ács Ildikó: Gyermekversek muzsikája* Weöres Sándor költemények a gyermekkori irodalomban.

Az eljáró tanács a szerzői mű szerzői jogi címvédelme jogi szabályozásának tartalmát az alábbiakban látja.

A hatályos Szjt. 16. § (2) bekezdése megegyezik a régi Szjt. (1969. évi III. törvény) 13. § (1) bekezdésének második mondatával. Ez a védelem egészen más tartalmú, mint a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk 6. § 8. pontja, amely bármely irodalmi mű közzétett címének átvételét más mű címéül tiltotta, ha az átvétel nem volt elkerülhetetlen, és megtevéstésre, valamint a szerző számára vagyoni vagy nem vagyoni kár okozására alkalmas volt.⁹ A korai címvédelem objektív alapú, személyhez fűződő jogi elemet nem hordozó, világos rendelkezés volt.

A hatályos szerzői jog nem bármely műcímet, csupán a szerzői jogi védelemre érdemes műcímet részesíti védelemben. A védelemre érdemességet a „sajátos” jelző fejezi ki, amely leképezi a címre az egész mű védelme feltételét jelentő egyéni-eredeti jelleget („A törvény csak a sajátos címre ad vagyoni jogokat, vagyis az egyéni, eredeti jelleg mint a védelem általános feltétele is követelmény.”)¹⁰ Mivel a cím rendszerint tömör, ezért sajátos jellegének megítélése még nehezebb, mint a szerzői mű egyéni-eredeti jellegének megállapítása. A címvédelem összhangban áll azzal, hogy a szerzői vagyoni jogok nemcsak a mű egészének, hanem a mű azonosítható részének felhasználására is kiterjednek. A sajátos/jellegzetes cím pedig tartható a mű azonosítható részének. Az Szjt. Nagykommentárja szerint „a címvédelem szabályozási helye az 1. §-ban lenne. Egy cím esetében – lévén tipikus esetben rövid megjelölés, szűk az alkotói mozgástér”.¹¹

A szerzői jogi címvédelemnek van személyhez fűződő jogi vonatkozása is. A sajátos cím ugyanis összefonódik a szerző alkotótevékenységével.

Az SZJSZT gyakorlata

Az SZJSZT gyakorlatából kirajzolódik a műcímeknél viszonylag szűk alkotói mozgástér, ezért ritka, hogy cím szerzői jogi védelmet élvez. A hétköznapi szavakból alkotott jelzős szerkezet (Ezüst gitár, SZJSZT-8/1986), evidens, a mű tartalmát leíró szókapcsolatok, összetett szavak (Magyar Értelmező kéziszótár, Csendélet stb.) nyilvánvalóan nem részesülnek védelemben. Az SZJSZT-26/03 számú ügyben az eljáró tanács nem tekintette sajátosnak „A gyűrűk ura – A két torony” c. fordított címet, mondván, hogy „már az angol cím sem tekinthető a jelzett műtől függetlenül is eredeti írói alkotásnak, és annak magyar fordítása

⁹ „A szerzői jog bitorlásának tekintendők különösen:

8. a szerző beleegyezése nélkül a mű közzétett címének lényegében változatlan átvétele más mű címéül, ha a körülményekből nyilvánvaló, hogy az átvétel, amely nem volt elkerülhetetlen, a közönség megtévesztését célozta, és a szerzőnek vagyoni vagy nem vagyoni kárt okozhatott”.

¹⁰ Szjt. Nagykommentár, Complex, 2006, szerk. Gyertyánfy Péter, a 16. § (2) bekezdéséhez fűzött magyarázat.

¹¹ L. az előző gyjezetet.

szükségképpen még kevésbé az”. Egyszerű birtokos és számnévi jelzős kapcsolatok alkalmazása valamely eredeti mű tartalmára utalás céljából igen elterjedt (pl. „A legyek ura”, „Két szomszédvár”). (Az eljáró tanács megjegyzi, hogy „A legyek ura” példát nem találja szerencsésnek, mert a köznyelvben sohasem használt, az irodalmi vonatkozástól elszakítva nem is érthető, tehát leleményként, alkotásként értékelhető címnek tekinti.)

Az ügy szempontjából figyelemre méltó, hogy sajátos címnek minősült a Csin-bumm cirkusz (Pf. II. 20 171/1956.). Elismerte a Szerzői Jogi Szakértő Testület eljáró tanácsa a Mátrix – újratöltve filmcím (SZJSZT-13/2003), az „Egy boltkóros naplója” fordított könyvcím (SZJSZT-21/09) védelmét.

A „csiribiri” szó címként való használata

Az eljáró tanács megvizsgálta, hogy a „Csiribi” szó tekinthető-e szerzői jogi értelemben sajátos címnek. A „csiribiri” hétköznapi jelentéssel bíró ikerszó. A Magyar Nyelv Történeti-Etimológiai Szótára¹² szerint első jelentése hitvány, „gering” (csekély, jelentéktelen – az eljáró tanács fordítása), aprócseprő, kicsi („kleinwinzig”), második jelentése sokat beszélő, cserfes.

Ikerszó, amelynek előtagja hangutánzó eredetű (csiripel), utótagja az előtag játékosan továbbalakított változata. A szó rokonságban állhat a forrás szerint a „csiricsáre” ikerszóval is.

Weöres Sándor azonban az eljáró tanács számára hozzáférhető szakirodalom alapján a „csiribiri” ikerszót nem ebben az értelmében használta. Ez onnan tudható, hogy a vers eredeti formájában nem gyermekvers, hanem erotikus költemény, amelyben a „főhős” szellő-lány búbájjal elvarázsolja a vers férfi szereplőjét.¹³ A vers első és egy későbbi kiadásának két utolsó sora ugyanis így szól: „*még mellettem alszol ma*”. Ez változott az első kiadáshoz képest később, de még az újabb, eredeti szöveggel történt kiadás előtt a ma is elterjedt „*engem hívj ma álmodba*” – altatódalra utaló két sorra.¹⁴ Emellett egyes változatokban a szellőlány nem „kappant-koppant”, hanem „szikrát lobbant”.

A már többször idézett forrás szerint Weöres egy beszélgetés során érdekes információt tett közzé a versszöveg keletkezésével kapcsolatban: „*A Csiribiri-vel ... az a furcsa dolog történt, hogy visszatallt oda, ahonnan elszármazott: a vásárra. Annak idején ugyanis egy vásáros kikiáltószöveg hatására írtam.*”

¹² Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967, p. 539.

¹³ „Az erotikus varázslás az eredeti változat ismeretében Vadai Istvánnál fogalmazódik meg egyértelműen, rámutat arra, hogy a vers szereplői a szerelmi praktikát úzó lány és férfi, képei pedig a szerelmi hevület megtestesítői” – i. m. (8).

¹⁴ „Az első verzió egyértelműen elárulja, hogy nem gyermekeknek készült a költemény. Annymira nem, hogy 1956-ban — egy évvel a Bóbita megjelenése után — A hallgatás tornya című kötetben eredeti formájában is kiadta Weöres a verset.”

Gyermekdallá – és így a megzenésített, „szelídebb” szövegváltozatú vers Halász Judit előadásában nemzedékeken átívelő sikerré – azért válhatott, mert a vers „hangfestő kifejezéseinek, ritmikájának köszönhetően páratlan akusztikai élményt kelt”.¹⁵

A mű eredeti címe alapján (Varázsének) nagyon valószínűnek tűnik, hogy Weöres Sándor a „csiribiri” szót a varázslásra utaló ismert kifejezésként, és nem csekély értékű/jelentéktelen, vagy netán cserfes, sokat beszélő értelemben használta (a szerelmi bűbájt alkalmazó cserfes szellőlány képe nem illik a kontextusba, és egyébként is képtelen, nevetséges gondolattársítás lenne). Ilyen használat mellett a „csiribiri szellő-lány”, a „csiribiri fült katlan”, a „csiribiri lágy paplan” jelzős szerkezet a versben nehezen magyarázható lenne.

Az eljáró tanács a fentiek alapján úgy véli, hogy a „csiribiri” ikerszó sem eredeti jelentésével használva, sem pedig a szintén közismert, varázslásra utaló tartalommal sem tekinthető olyan sajátos címnek, amely szerzői jogi címvédelemre érdemes. A hétköznapi nyelvben is használt, ismert szavak, kifejezések – még akkor sem, ha ritkábban használtak, és netán kissé, de nem a lényegét érintően megváltoztatott formában válnak műcímmé (csiribi/csiribá/csiribú – a varázslás közismert szavai) nem alkalmasak a külön, a műtől függetlenül fennálló szerzői jogi címvédelemre.

A „csiribiri” szó játékos, hangfestő jellege, ritmusa,¹⁶ amely a vers szövegében, mondása, olvasása, megzenésítése esetén pedig az éneklése során válik hangsúlyossá, magában a címben nem érvényesül, a cím önmagában csak vagy az eredeti jelentésére, vagy a varázslásra utalhat.

Válasz a megkereső által feltett kérdésekre

Ad 1–3.: Az eljáró tanács az első három, szorosan összetartozó kérdésre összevont választ ad. A „csiribiri” ikerszó az eredetileg „Varázsének” címmel (alcímmel) kiadott vers címe. Közömbös, hogy a címet a szerző maga adta-e, vagy „csak” hozzájárult ahhoz, hogy a vers ezzel a címmel jelenjen meg, mert a cím a vers kezdősora, tehát a mű része. A „Csiribiri” címre nem terjed ki az Sztj. 16. § (2) bekezdése szerinti védelem, mert nem felel meg a „sajátos” jellegnek mint a védelem feltételének. Az Sztj. 1. §-a, és így 4. § (1) bekezdése pedig nem terjedhet ki általában sem a sajátos cím védelmére, mert az Sztj. a sajátos címet külön, nem pedig mint szerzői művet védi, noha a „sajátos” jelleg mint védelmi követelmény elméletileg megfeleltethető a műre irányadó egyéni-eredeti jelleg [Sztj. 1. § (3) bekezdés] követelményének. Az Sztj. 19. § (2) bekezdése a jelen ügyre nem alkalmazható, az ügyben nincs szó átdolgozásról.

¹⁵ I. m. (8).

¹⁶ Vö. a Mágánás Miska (Szirmai Albert – Gábor Andor) dalrészletével: Csiribiri-csiribiri kékdolmány ...

Ad 4–5.: Az eljáró tanács a 4. és 5. kérdésre összevont választ ad. A felhasználási szerződés nem tartalmaz kifejezett engedélyt a mű sajátos címe felhasználására. Ilyen engedély nem is szükséges, mert a szóban forgó címet nem illeti meg a sajátos cím szerzői jogi védelme. Emiatt az 5. kérdésre érdemben válaszolni szükségtelen.

Ad 6.: Az eljáró tanács egyéb szükséges észrevételei: a felhasználási szerződés tartalmaz rendelkezést arról, hogy a felhasználási szerződés megkötésekor a koncertfilmkiadvány csak ideiglenes, ún. munkacímmel rendelkezett (felhasználási szerződés, 1. pont). A szakmai, üzleti szokások szerint az engedéllyel rendelkező hangfelvétel-/filmelőállító a műsoros hordozó címéül gyakran, sőt tipikusan a hordozón rögzített legsikeresebb mű címét választja. A jelen tényállás lényeges eleme, hogy a felhasználó engedéllyel rendelkezett a Csiribiri című megzenésített vers felhasználására, és a szerződés a hordozónak csak az ideiglenes címét tartalmazta. Ebből a szempontból az a lényeges, hogy az ügy tárgya nem a címnek a mű felhasználásától független védelme. Ugyancsak lényeges tényállási elem, hogy a felek valójában megegyeztek a cím felhasználásában is tiszteletpéldányok fejében, de utóbb a szerző jogutódja a műsoros hordozó kelendőségére hivatkozva kívánt pénzbeli ellenszolgáltatásra (díjazásra) is igényt érvényesíteni.

Ezért még abban az esetben is, ha a „csiribiri” címet megilletné a szerzői jogi védelem, értékelni kellene az adott, engedélyezett felhasználás körében az üzleti/kereskedelmi szokásokat. Emiatt gondos szerződéselemzés alapján lehetne csak eldönteni, hogy a munkacímre utalás nem értelmezhető-e akként, hogy a hordozón rögzített valamennyi mű címe közül külön engedély nélkül is használható a hordozó címeként bármelyik mű címe. Ennek, a látszólag a szerző terhére szóló értelmezésnek csak a konkrét tényállás mellett és kizárólag amiatt volna tere, mert nem másik mű, hanem a szerző műve felhasználásával, tehát a szerző és a műve összekapcsolásával történne a cím felhasználása.

Az ügy valódi jogi tartalma nem szerzői jogi címvédelem, hanem az, hogy a bestsellerklauzulát¹⁷ lehet-e a tényállásra alkalmazni. Ez világosan kitűnik a felek képviselőinek 2010. február 10. és április 28. közötti levélváltásából.¹⁸ Az eljáró tanács kérdés híján erről természetesen nem foglalhat állást, azonban megjegyzi, hogy a felhasználási szerződés fix összegű és nem a többszörözött/értékesített példányszámhoz igazított szerzői jogdíjról rendelkezik.

Dr. Sarkady Ildikó, a tanács elnöke
Dr. Faludi Gábor, a tanács előadó tagja
Dr. Kiss Zoltán, a tanács szavazó tagja

¹⁷ Sztj. 48. § A polgári jog általános szabályai szerint a bíróság akkor is módosíthatja a felhasználási szerződést, ha az a szerzőnek a felhasználás eredményéből való arányos részesedéshez fűződő lényeges jogos érdekét azért sérti, mert a mű felhasználása iránti igénynek a szerződéskötést követően bekövetkezett jelentős növekedése miatt feltűnően nagygyá válik a felek szolgáltatásai közötti értékkülönbség.

¹⁸ Vö. különösen a megkereső 2010. február 10-i elektronikus levele második bekezdésével.

A CÍMHEZ TÁRSÍTOTT MŰFAJI MEGJELÖLÉS SZERZŐI JOGI MEGÍTÉLÉSE

SZJSZT-25/10

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

„A műfaji meghatározás szorosan hozzátartozik-e vagy sem a mű címéhez, kiterjed-e rá a szerzői jogi védelem, illetve a szerzői jogok képviselőjének hozzájárulása nélkül a felhasználó módosíthatja-e a műfaji meghatározást, vagy sem.”

A megkeresésben közölt tények, előzmények

„Az M. Színház és megbízóm felhasználási szerződést kötött a Fényes Szabolcs–Bacsó Péter –G. Dénes György szerzőtársak által létrehozott „Szerdán tavasz lesz” című mű bemutatására. Az O. Bt. a jogos képviselője valamennyi eredeti szerzőnek.

A létrejött szerződésben, annak 12. pontjában olyan kikötés szerepel, mely szerint „... mindhárom alapszerző szerző nevét és a mű címét megfelelő módon kell feltüntetni”.

„A felhasználó propagandaanyagain az ügynökség hozzájárulása nélkül műfaji meghatározásként feltüntette a következő szöveget: 'Retroperett'. Az ügynökség felhívására és bizonyítékának hatására a felhasználó vállalta, hogy a propagandaanyagokon feltünteti, hogy 'zenés játék', azonban az ügynökség képviselője szerint ezzel a 'Retroperett' megjelöléssel olyan műfaji meghatározást eszközölnek, mely az eredeti műre nem vonatkoztatható, és eltér az eredeti szerzők elképzelésétől és akaratától.

A darabot 1983-ban bemutatta már az M. Színház, és az akkori műsorfüzetben nyilatkozik a műről Fényes Szabolcs, aki azt írja, hogy 'Zenés játék, vagy ha úgy tetszik: musical.' Az ügynökség ezért tiltakozik az eltérő műfaji meghatározás ellen, azonban eddig a felhasználóval megállapodni ebben a kérdésben nem tudtak.”

A megkereső csatolta a régi műsorfüzetben Fényes Szabolcs nyilatkozatának és a most tervezett előadás szórólapjának fénymásolatait.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács tehát a megkereső által rendelkezésre bocsátott adatok, iratok alapján hozta meg szakvéleményét.

2. A művek címének szerzői jogi védelme külön kifejezett elismerést kapott az 1999. évi LVXXVI. törvényben (a továbbiakban: Szt.): „16. § (2) bekezdés: A szerző engedélye szükséges a mű sajátos címének felhasználásához is.” Ezzel nemcsak a cím más műben való felhasználásának engedélyezésére született meg a kizárólagos jog, hanem a cím megváltoztatására vonatkozóan is.

A cím szerzői jogi védelmének elismerése azonban sajátos jellegű, hiszen a cím ritkán felel meg az egyéni, eredeti gondolat kifejtés ismérvének. Ezért a szerzői jog eme általános feltétele helyébe a mű (a cím) „sajátos” voltának követelménye lép. Ez a szűkítő, korlátozó feltétel azt is jelzi, hogy a védelemképes kifejezések körét nem lehet kiterjesztően értelmezni, ezt az SZJSZT gyakorlata és a bírói gyakorlat is igazolja (l. „Ezüst gitár”, SZJSZT-8/1986, „Egy csepp méz – Főv. Bir. 6.P.20 595/92). A műhöz – akár a szerző által – adott műfaji megjelölés címnek tekintése egyrészt ilyen kiterjesztő értelmezés lenne, másrészt nyilvánvalóan szükségtelen a műcím egy másik műben való, engedély nélküli felhasználása megakadályozásának szempontjából. Ebből következően az adott esetben az átdolgozás vagyoni jogának (Szt. 29. §) sérelme sem merülhet fel.

A műfaji besorolásnak nincsenek olyan szerzői jogi kellékei, amelyek meghatároznák, minek lehet nevezni egy művet.

3. A teljes körű válaszhoz azt is meg kell vizsgálni, hogy a tényállás szerinti esetben olyan környezetben, olyan módon való felhasználás történne-e, ami – magának a műnek vagy sajátos címének megváltoztatása nélkül is – sérti a szerző kizárólagos jogait. Az Szt. 13. §-a szerint ugyanis „A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.” Azt, hogy a „*más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes*” fordulatot ilyen, mű és cím közvetlen, konkrét megváltoztatása nélküli esetekre is kell alkalmazni, a bírói gyakorlat egyértelműen elismeri (pl. BH 1993/351). Ilyenkor a mű integritásába való közvetett beavatkozás történik. A mű lényegének integritásához, állandóságához kulturális társadalmi érdek is fűződik.

A becsület és a hírnév, illetve ezek megsértése erősen szubjektív megítélés alá esik, de legalábbis befolyásolja – az érintett személyiségen túl – az a történelmi, társadalmi, gazdasági környezet is, amelyben az állítólagos sérelem megtörténik. Szerző és műve szerzői jogi személyhez fűződő, tehát az általános személyiségi jogokhoz képest különös viszonyban figyelembe kell venni a hasonló művek szokásos felhasználási körülményeit és viszonyait is. A szerzői becsület és hírnév sérelmével járó, a felhasználás során megnyilvánuló sérelemnek olyan súlyúnak kell lennie, ami a mű lényegét, lényeges vonásait illetően vezet a mű és szerzője az eddiginél hátrányosabb társadalmi megítéléséhez. A tényállásban leírt esetben ilyen nem történt. Azzal, hogy a plakátokon, szórólapokon a darab címe mellett a 'Retroperett'

műfaji megjelölést is feltüntetetik, a színdarab nem kap új értelmet. A „retro-” szó a mai művészetben divatossá vált; az adott esetben csak arra utal, hogy egy mű egy másik, korábbi korszak terméke.

4. Az eljáró tanács válasza összefoglalóan

A „zenés játék”, „musical” vagy a „retroperett” kifejezés nem tartozik a „Szerdán tavasz lesz” mű címéhez. Ezekre vonatkozóan a szerzőknek nincsenek személyhez fűződő (pl. címvédelem, a mű egységére vonatkozó védelem) vagy vagyoni (például átdolgozási) szerzői jogai. Szerzői jogi értelemben nem dolgozták át, nem változtatták meg az eredeti művet. Az előadásra jogosított színház a szerzői jogi jogosultak, illetve képviselőjük hozzájárulása nélkül is használhatja a 'retroperett' műfaji megjelölést az előadás kapcsán, még ha az egyik szerző egy 27 évvel ezelőtti előadás idején adott nyilatkozatában „zenés játéknak”, „musicalnek” is nevezte a művet: ez nem jelenti az eredeti mű a szerzők becsületére vagy hírnevére sérelmes felhasználását sem.

*Dr. Bacher Vilmos, a tanács elnöke
Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács előadó tagja
Dr. Gondol Daniella, a tanács szavazó tagja*